

Декоративний рисунок як засіб формування композиційного і творчого мислення у майбутніх художників декоративного мистецтва

Анотація. У статті обґрунтовано значущість декоративного рисунка як засобу формування композиційного і творчого мислення в майбутніх художників декоративного мистецтва; об'єктивну необхідність вивчення декоративного рисунка як основи їхнього художнього професіоналізму. Визначено зв'язок декоративного рисунка з академічним, з майстерністю та проектуванням.

Ключові слова: художник декоративного мистецтва, академічний рисунок, декоративний рисунок, декоративне рішення, композиція.

Abstract. The article substantiates the importance of decorative drawing as a means of forming compositional and creative thinking in future artists of decorative art; the objective necessity of studying decorative drawing as the basis of their artistic professionalism. The relationship between decorative drawing and academic drawing, mastery and design is defined.

Keywords: artist of decorative art, academic drawing, decorative drawing, decorative solution, composition.

У сучасних умовах художники декоративного мистецтва покликані зберігати та розвивати національні художні традиції. Перед ними постають нові завдання, можливість вирішення яких передбачає високий рівень професійної підготовки. Художник декоративного мистецтва має володіти не тільки професійними технічними прийомами виконавчої майстерності, що передаються з покоління в покоління, а й творчо мислити, розуміти природу художньої творчості, а отже, створювати самобутні, творчі витвори неповторно-індивідуального авторського мистецтва. Розвитку цих творчих компетенцій сприяє навчання майбутніх митців декоративного рисунку, мета якого передбачає формування у них розуміння особливої специфіки декоративного рисунка в сучасному контексті, а також перспектив розвитку сучасного декоративного мистецтва. Розвиток розуміння подальшого поступального руху декоративних розробок під час створення проєктів відповідно до спеціальності зумовлює роль декоративного рисунка у формуванні творчого елемента, необхідного розумового і творчого імпульсу, без якого неможлива будь-яка індивідуальна художня діяльність.

Декоративний рисунок є одним з видів художньої творчості в галузі просторових мистецтв, мистецтва графіки. У ньому проявляються закономірності естетичного ставлення людини до дійсності та мистецтва до дійсності, що є спільними для живопису, скульптури, архітектури. Декоративний рисунок у контексті пізнання художником умовної декоративної форми «має для традиційного декоративного мистецтва не менше значення, ніж академічний рисунок, оскільки кожен рік традиційне декоративне мистецтво розглядає не лише як предмет певної видимої форми, а й як умовно-символічне, декоративне вираження видимої форми та внутрішнього змісту цього предмета» [6, с. 196]. Принципи декоративного виявлення умовності форми дають змогу обрати той напрям, який зумовлений специфікою навчання майбутніх художників декоративного мистецтва. Декоративний рисунок здатний відобразити на площині все багатство композиційного, лінійно-плямового та орнаментального змісту видимої форми.

Навчання майбутніх художників декоративного мистецтва декоративного рисунка відбувається в логічній тематичній послідовності в межах навчального курсу «Рисунок і живопис». Розділ «Декоративний рисунок» за своїм змістом послідовний

до змісту розділу «Академічний рисунок», органічно та нерозривно пов'язаний з ним. Однак функції цих розділів дисципліни у навчанні мають різне навантаження, виконують різну роль. Насамперед, це зумовлено тим, що академічний рисунок для художників декоративного мистецтва сприяє розвитку їхньої загальної професійної культури, створює підґрунтя для розвитку професійних навичок у їхній майбутній творчій роботі. Декоративний рисунок є сполучною ланкою між предметами професійного циклу і наступним кроком у створенні проекту виробу.

Навчання здобувачів вищої освіти декоративного рисунка зумовлює необхідність систематизації деяких теоретичних настанов, розрахованих на специфіку конкретних напрямів традиційного декоративного мистецтва і на різний рівень підготовки здобувачів освіти, що сприятиме ознайомленню з основними законами побудови декоративної композиції. У цьому контексті «важливого значення набувають питання стилізації, перероблення природних форм у різних видах декоративних рішень, формування уявлення про різноманіття графічних можливостей у декоративних рішеннях зображень об'єктів предметного світу, питання художнього використання графічних засобів, що посилюють виразні пластичні та декоративні особливості зображуваного об'єкту» [6, с. 196].

Декоративний рисунок підпорядковується, в першу чергу, загальним законам композиції, а також універсальним законам (принципам) і правилам композицій, дотримання яких забезпечує у формах такі властивості, як цілісність, гармонійність і пропорційність. За своєю естетичною специфікою декоративний рисунок максимально наближений до традиційного прикладного мистецтва, характерного для народного мистецтва естетичного сприйняття речей та обстановки. Зокрема, узагальненість і загостреність образів властива народній образотворчій творчості, в якій зображуване сприймається укрупнено, цілісно, без дрібниць. Лаконічність форм, оздоблення, змістова точність, конкретність та інтенсивність тону, контрасти у фактурному опрацюванні окремих елементів композиції – ці та інші риси органічно притаманні як народній образотворчій творчості, так і високопрофесійному декоративному рисунку [6, с. 197].

Методика навчання здобувачів вищої освіти декоративного рисунка передбачає дотримання, крім загальновідомих, й спеціальних педагогічних принципів, зокрема: опора на спеціалізацію традиційного декоративного мистецтва, що вивчається, та його канони; зв'язок з теоретичними положеннями естетики; формування понятійного апарату; цілеспрямований розвиток інтересів; раціональний добір навчальних завдань. Самостійного значення декоративний рисунок набуває під час створення самостійного декоративного рішення на основі авторського рисунка з природи. З принципами композиції тісно переплітається питання декоративного трактування форм рослинного та тваринного світу, що суттєво впливає на її виразність. У декоративній роботі важливе як її композиційне, пластичне, тонове рішення, так і професійне виконання та правильна подача глядачеві.

Для ефективної художньо-професійної підготовки майбутніх художників декоративного мистецтва під час навчання рисунку ми визначили такі педагогічні умови та вимоги до організації освітнього процесу:

- академічний рисунок має викладатися у тісному взаємозв'язку із супутніми дисциплінами: композиція, проектування тощо;
- спеціальний (декоративний) рисунок має відображати специфіку виконання рисунку в конкретному виді декоративно-ужиткового мистецтва;
- навчання рисунку має сприяти розвитку у здобувачів вищої освіти умінь не тільки точно здійснювати аналіз об'єкта, відтворювати з природи форму, а й творчо перетворювати її, виявляючи пластичні, ритмічні, формотворчі, декоративні та інші її якості;
- у проектуванні виробів декоративного мистецтва роботу слід організовувати на основі методичних принципів академічного рисунка;
- для мотивування творчої та дослідницької активності здобувачів вищої

освіти необхідні розроблення спеціальних творчих завдань та участь у суспільно значущих проєктах;

– оволодіння широким спектром засобів виразності рисунка з метою розвитку вмінь відтворювати засобами рисунка фактури різних матеріалів необхідно вирішувати завдання з виявлення формоутворювальних можливостей матеріалу;

– розвинене конструктивно-просторове та образно-пластичне мислення дасть змогу по пам'яті, за уявою моделювати будь-яку просторову форму;

– для розвитку індивідуального стилю діяльності та творчих якостей особистості, яка прагне подальшої самоосвіти та саморозвитку, необхідне створення творчого розвивального середовища з визначенням «зони найближчого розвитку».

Викладання рисунка з урахуванням особливостей підготовки художників декоративного мистецтва та засвоєння основних методичних принципів виконання рисунка дасть змогу знайти компроміс між критеріями академічності та науковості зображення на основі виявлення його різних якостей (просторових, пропорційних, структурних, конструктивних, ритмічних, тональних) та вимогами виконання декоративного рисунку з максимальною узагальненістю форми та виразністю проєктованого об'єкта. Такий підхід у навчанні рисунку сприятиме збереженню традиційної методики рисування як основи художньої освіти й водночас вирішить протиріччя в методиках викладання рисунка, що виникають у підготовці здобувачів вищої освіти у галузі декоративного мистецтва. Засвоєння художньо-образної мови, специфічної для кожного виду декоративного мистецтва (художньої вишивки, мережива, декоративного розпису тощо), забезпечить глибше засвоєння здобувачами вищої освіти широкого спектру графічних технік і матеріалів, оволодіння прийомами художньої стилізації та графічної організації зображення на площині, необхідної для їхньої майбутньої художньо-творчій діяльності.

Вищезазначене дає підстави зробити висновок про те, що декоративний рисунок характеризується творчою складовою, яка поєднує зміст дисциплін навчального плану професійної підготовки майбутніх художників декоративного мистецтва і формує підґрунтя для їхньої майбутньої професійної діяльності. Результатом навчання стає вміння використовувати засоби виразності декоративного рисунка у створенні декоративних переробок натурних зображень з урахуванням вимог різних напрямів декоративного мистецтва, художніх і художньо-технологічних особливостей цих напрямів.

Список використаних джерел:

1. Marushchak O.V., Zuziak T.P., Savchuk I.V. Formation at students of pedagogical higher education institutions of esthetic idea by means of national ornament. *Modern Scientific Researches: The International Scientific Periodical Journal*. Yolnat PE, Minsk, Belarus, 2020. Issue 11. Part 1. Pp. 31-38.

2. Марущак О.В., Бабчук Ю.М., Чадюк Г.Ф., Бойчук С.О. Формування у майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва естетичних уявлень засобами орнаментальної композиції. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця, 2020. Вип. I. С. 41-45.

3. Марущак О.В., Василько В.О., Давидюк А.В., Микитин А.Я., Черненко Д.С. Форма як засіб виразності у створенні художнього образу в образотворчому мистецтві. *Modern directions of scientific research development. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference*. VoScience Publisher (May 18-20, 2022). Chicago, USA. 2022. Pp. 602-610.

4. Марущак О., Зузяк Т., Соловей В., Кізім С. Синергія цифрових технологій та засобів національного орнаменту у формуванні естетичних уявлень фахівців

культури та мистецтва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 9(15). С. 770-781.

5. Марущак О.В., Кравець В.М., Мудрак Н.В. Декоративний рисунок як універсальний інструмент умовно-декоративного сприйняття світу. *Актуальні питання науки, освіти і суспільства: теорія і практика*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Умань, 28 жовтня 2022 р.): у 2 ч. Умань: ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 73-74.

6. Марущак О.В., Масюк В.О. Декоративність як форма організації художнього образу. *Сучасні тенденції підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця, 2022. Вип. 5. С. 187-192.

7. Марущак О.В., Недзеленко Ю.А., Ткачук Н.І. Науково-теоретичні основи орнаментальної композиції у професійній підготовці майбутніх учителів трудового навчання та технологій і педагогів професійної освіти. *Dynamics of the development of world science. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2020. Pp. 644-653.

8. Савчук І.В. Педагогічна система художньо-трудової підготовки та умови формування естетичних смаків школярів засобами декоративно-ужиткового мистецтва. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вінниця-Київ, 2010. Вип. 25. С. 67-74.

9. Соловей В.В., Марущак О.В., Лукова О.М., Багрій Д.С. Навчання майбутніх учителів трудового навчання та технологій основам композиції у декоративно-ужитковому мистецтві. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Вінниця, 2021. Вип. 3. С. 22-28.

10. Шинін О.С. Концептуальне творче мислення у формальній композиції. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: зб. наук. пр. Київ-Вінниця, 2011. Вип. 28. С. 499-502.